PRÆSIDENTVALGET I FRANKRIG

Venstrefløj, centrum og gaullisme efter valget

JACQUES BERG

Ved valget den 5. og den 19. december 1965 genvalgtes *Charles de Gaulle* ved en direkte og almindelig afstemning til den femte republiks præsident. Mod sig havde han fem præsidentkandidater, *François Mitterrand,* »venstrefløjens enhedskandidat« støttet af kommunister, socialister og radikale, *Jean Lecanuet,* repræsenterende folkerepublikanerne og de uafhængige/moderate, *Tixier-Vignancour* for det yderste højre, samt *Pierre Marcilhacy* og *Marcel Barbu* for henholdsvis en vag liberalisme og en upolitisk protest.

Det var en overraskelse for de fleste iagttagere, at de Gaulle ikke var i stand til at sikre sig det nødvendige absolutte flertal allerede i valgets første omgang. Men de fleste forhåndsberegninger – heriblandt præsidentens egne – hvilede på sammenligninger med resultaterne af de fire folkeafstemninger, der havde været afholdt under det første septennat, og det var almindeligt ventet, at de Gaulle, alt taget i betragtning, ville opnå mellem 55 og 60 procent af stemmerne den 5. december. Beregningerne holdt ikke stik, og det viste sig, at et præsidentvalg snarere må sammenlignes med valgene til nationalforsamlingen. Medens vælgeren ved en folkeafstemning stilles over for et simpelt spørgsmål, som kan besvares med ja eller nej, præsenteres han ved et parlamentsvalg – og ved nærmere eftertanke også ved et præsidentvalg – for et langt mere nuanceret billede, hvor hans afgørelse involverer ikke blot hans stilling til et konkret problem, men hans politiske tilhørsforhold i bredeste forstand og hans mening om en lang række problemer af indenrigs- og udenrigspolitisk art. Ved præsidentvalget i december var vælgeren netop stillet over for mange forskellige muligheder, symboliseret af de seks kandidater, der hver for sig hævdede deres opfattelse af præsidentens beføjelser og skitserede en politik, som de ville fremme så vidt det stod i deres magt.

Det er forståeligt, at folkeafstemningerne blev lagt til grund for forhåndsvurderingerne – og dermed forårsagede mange sagkyndiges fejltagelse. Selv om præsidentvalget rummede de samme vidtforgrenede muligheder som et valg til den lovgivende forsamling, var de Gaulles person

ligesom ved folkeafstemningerne i centrum af overvejelserne – den var altså blot ikke eneafgørende.

De Gaulle blev genvalgt, men med et lille flertal – oven i købet efter først at have været bragt i mindretal i vælgerbefolkningen af den samlede opposition. Den 5. december stemte 55 procent af vælgerne på andre kandidater end de Gaulle. Det ville have været ulige behageligere for ham, hvis vælgerne straks havde givet ham flertallet.

Men når man vil bedømme resultatet, må man tage hensyn til valgordningens karakter. Den franske vælgertradition siger, at man i første omgang *vælger,* medens man i anden *udskyder* – det vil sige, at man først stemmer efter overbevisning og tilbøjelighed og siden går mere rationelt til værks over for de begrænsede muligheder. Man tvinges i anden omgang til at sige nej til en mulighed, hvorefter den resterende nødvendigvis må få ens ja. Er denne opfattelse af den franske vælgers adfærd rigtig, betyder det, at et flertal af vælgerne den 5. december af overbevisning og tilbøjelighed stemte på de Gaulles modkandidater – men på fem forskellige – og at der samtidig var knap 45 procent, der af overbevisning og tilbøjelighed gav deres stemme til én kandidat, nemlig de Gaulle.

Den 19. december var kun de Gaulle og Mitterrand tilbage – som de to bedst placerede fra første valgrunde. De delte tilsyneladende næsten lige over de stemmer, omkring 6 millioner, der i første omgang var faldet på de fire øvrige kandidater – hvoraf halvdelen på centrumskandidaten Lecanuet. Man imponeredes over, at Mitterrand kunne fastholde og øge sit stemmetal over for de Gaulle, men der herskede ingen tvivl om, at denne ville få flertallet. Det samlede resultat blev følgende:

	Første afstemning (5. december)	pct.		Anden afstemning (19. december)	pct.
Indskrevne	28.913.422			28.902.704	
Stemte	24.502.957	84.5		24.371.647	84.1
Blanke, ugyldige	248.403			668.213	
Gyldige stemmer	24.254.554			23.703.434	
Af disse opnåede:					
De Gaulle	10.828.523	44.63		13.083.699	55.19
Mitterrand	7.694.003	31.74		10.619.735	44.81
Lecanuet	3.777.119	15.56			
Tixier-Vignancour	1.260.208	5.19			
Marcilhacy	415.018	1.71			
Barbu	279.689	1.15			

Blev de Gaulle – og gaullismen – alvorligt svækket ved dette præsidentvalg? Svaret findes ikke i decembers nøgne tal. De kan til syvende og sidst læses, som man vil. Antigaullisterne understreger de Gaulles mindretal i første omgang, gaullisterne fremhæver, at 55 procent er et højt tal for en vestlig statsmand at opnå ved et frit valg. Begge dele er rigtigt. Men hvad ligger der bag tallene? Det er især de resultater, som Mitterrand og – i første omgang – Lecanuet opnåede, der har interesse. At disse to kandidater repræsenterer betydelige politiske kræfter i Frankrig tvivler ingen om, men hvordan kom i grunden disse kræfter til udtryk ved valget, og i hvor høj grad er deres resultat et bevis på gaullismens svækkelse?

François Mitterrand meldte sig som præsidentkandidat i begyndelsen af september 1965, samme dag i øvrigt som de Gaulle på sin pressekonference erklærede, at man måtte vente to måneder med at få at vide, om han selv ville være kandidat. Mitterrands kandidatur kom i en situation, hvor ingen endnu vidste, om nogen kunne eller ville træde i stedet for socialisten Gaston Defferre, der i sommerens løb havde opgivet sin kandidatur som følge af sammenbruddet for den venstre-centrumsføderation, omfattende socialister, radikale og folkerepublikanere, som han havde villet skabe. Det er ikke for meget sagt, at Mitterrands beslutning blev taget i en for venstrefløjen temmelig prekær situation.

Kommunisterne var af Defferre blevet holdt udenfor, men de havde i øvrigt ikke selv den fjerneste lyst til at deltage i en føderation, der også omfattede kristelige demokrater, folkerepublikanerne. Imidlertid ønskede de heller ikke at opstille en partikandidat. PC's generalsekretær, Waldeck Rochet, indså meget realistisk, at det ikke tjente noget formål at føre en kommunistisk præsidentkandidat frem, som efter al sandsynlighed kun ville opnå de kommunistiske stemmer. Partiet frygtede måske også, at en kommunistisk kandidat eventuelt ikke en gang ville kunne samle alle de kommunistiske stemmer; man huskede den betydelige stemmeafgang i 1958 og 1962 – til fordel for de Gaulle – og man nærede ikke noget ønske om, at PC's styrke igen skulle kunne aflæses direkte i et valgopgør, hvor de Gaulle var med. Under alle omstændigheder: kommunisterne var ikke interesserede i at optræde for egen regning i præsidentvalget.

SFIO, *socialisterne,* var heller ikke opsat på at have deres egen kandidat i præsidentvalget. Guy Mollet var modstander af selve præsidentsystemet. Han havde også været modstander af, at Gaston Defferre var socialistisk præsidentkandidat – først uden, siden med partiets billigelse – og hans holdning havde ikke ændret sig, nu da valget nærmede sig. Bortset fra Mollets principielle modstand mod præsidentordningen – den kunne ligesom andres overvindes, og den blev det – spillede det akkurat som for kommunisterne en rolle, at det socialistiske parti ikke var synderlig begej-

stret for at lade præsidentvalget blive en mandtælling over de socialistiske styrker.

Mollet havde ved sin modstand mod det store føderationsprojekt forhindret Defferre i at fastholde sin kandidatur. Nu var den socialistiske generalsekretær i virkeligheden i knibe. Tre måneder før valget vidste han ikke, om han ville blive nødt til at anbefale sine vælgere at stemme blankt ved det direkte valg af republikkens præsident, som et flertal af vælgerne tre år forinden havde billiget ved en folkeafstemning.

Var situationen efterhånden vanskelig for kommunister og socialister – måske mest for de sidstnævnte – så var de radikales stilling ikke meget bedre. Også for dem gjaldt det, at det brede føderationsprojekts forlis havde efterladt betydelige problemer, herunder spørgsmålet om radikalismens stilling under præsidentvalget. Partiet var dog nok noget bedre stillet end PC og SFIO, fordi det med sin traditionelle smidighed kunne vende sig, eller lade sine tilhængere vende sig, i den retning, der måtte byde sig, uden at dette ville medføre nogen katastrofe for radikalismen.

Skønt det politisk set havde størst betydning, at det var de politiske partier, der ramtes af tomhedens dilemma efter Defferreplanens nederlag, bør det nævnes, at situationen for de politiske klubber og naturligvis også for det lille uafhængige socialistiske parti PSU var uoverskuelig endnu ganske kort tid før valget; det var netop i klubberne, man stærkest havde satset på Defferres reformplaner.

Det er nødvendigt at tage denne baggrund i betragtning ved bedømmelsen af Mitterrands kandidatur og resultat. Det var af en vis virkning, at kommunister og socialister optrådte bag den samme præsidentkandidat. Det var virkelig en historisk begivenhed, da Mollet og Waldeck Rochet tog plads side om side på første række ved en af Mitterrands pressekonferencer i Paris. Siden 1947 har kommunisterne været isoleret i fransk politik, og siden 1920 har splittelsen mellem PC og SFIO været en ulykke for fransk socialisme. Men blev isolationen brudt for alvor, blev splittelsen bragt til ophør?

Ser man nærmere til, var det kommunistisk-socialistiske samvirke næppe andet og mere end et valgfællesskab af temmelig traditionelt tilsnit. Deres støtte til Mitterrand var lidet forpligtende og uden særlige omkostninger. Der var ikke tale om nogen ideologisk eller politisk tilnærmelse af en bare nogenlunde håndfast art. Mitterrand var ikke PC's og SFIO's fælles præsidentkandidat, men de to partier var præsidentkandidat Mitterrands vigtigste støtter. Deres fællesskab bestod i, at de begge anbefalede deres vælgere at stemme på en kandidat – som de begge havde deres grunde til at være godt tilfreds med.

Eksperimentet var alligevel bindende i en vis forstand. Hvis Mitter-

rand var blevet valgt, hvad dog i al fald Mollet ikke et øjeblik troede på, måtte partierne for alvor være gået i gang med at finde et fælles politisk grundlag. Så havde det været parlamentsflertallet – Mitterrand ville som præsident have opløst nationalforsamlingen – og siden regeringsdannelsen, det havde drejet sig om. Det var i øvrigt i hele denne »dynamik«, Mitterrand selv spekulerede, når han talte om de politiske partiers fornyelse.

Men også selv om Mitterrand ikke valgtes, har kommunisterne og socialisterne skabt præcedens på det nationale plan og vakt visse forventninger hos deres vælgere, der er særdeles modtagelige for alle bestræbelser på at opbygge en enig socialistisk »front« i Frankrig. Man kan tilføje, at de to partier også kan have skabt ekstra store vanskeligheder for sig selv, hvis det ikke lykkes dem at opfylde forventningerne!

Alt i alt må man dog sige, at der i den aktuelle situation for både PC og SFIO var flere umiddelbare fordele end der var tyngende forpligtelser ved at »gemme sig bag Mitterrands ryg«. De stod over for et øjeblikkeligt krav – der tilmed harmonerede smukt med de altid højt besungne enhedsidealer – og havde al mulig grund til at honorere dette og lade fremtiden, der alligevel er uvis, om at formulere nye krav, som man senere måtte tage stilling til. Defferres forsøg – hvis teoretiske bagmænd, professorerne Vedel og Duverger, ikke har opgivet tanken – ville lede partiernes og dermed den politiske udvikling. Partierne bag Mitterrand blev i højere grad selv ledet af udviklingen.

Men var da ikke Mitterrands resultat, 32 og 45 procent i første og anden valgrunde, i sig selv en sejr for venstrefløjen – hensigterne med samarbejdet ubeset?

Sammenligner man Mitterrands resultat ved præsidentvalget med de resultater, som hans tre støttepartier, *PC, SFIO* og de *radikale* tilsammen opnåede ved de sidste tre valg til nationalforsamlingen, må dette sprøgsmål besvares med et nej.

I *1956,* det sidste valg under den fjerde republik, fik de tre partier i alt *11* millioner af de 21,5 millioner afgivne stemmer – kommunisternes andel udgjorde heraf 5,5 millioner. Ved valget i *1958,* det første under den femte republik, opnåede de samme partier i alt knap 9 millioner af de da afgivne 20 millioner stemmer – denne gang udgjorde kommunisterne 3,9 millioner stemmer. Endelig opnåede kommunister, socialister og radikale ved valget til nationalforsamlingen i *1962* godt *8* millioner af de 18,3 millioner afgivne stemmer, hvor kommunisterne tegnede sig for de 4 millioner. Ved præsidentvalget *1965* fik Mitterrand, støttet af kommunister, socialister og radikale, *7,6* millioner af de 24 millioner afgivne stemmer (første runde).

Som alle den slags sammenligninger er denne naturligvis diskutabel. Men der kan næppe være tvivl om, at det yderste venstre og venstre, altså hvad vi her under et kalder »venstrefløjen«, siden midten af 1950'erne

har været i konstant nedgang, og at Mitterrands resultat ligger i forlængelse af venstrefløjens udvikling i denne periode og bekræfter venstrepartiernes stemmemæssige tilbagegang. Mitterrands position som »venstrefløjens enhedskandidat« ved præsidentvalget tager sig under denne synsvinkel mindre flatterende ud. Man kunne overraskes over hans formåen på det personlige plan over for de Gaulle, men som kandidat for den ene – eller de to – af de politiske familier i Frankrig har han snarest været en skuffelse.

Idet vi erindrer os omstændighederne omkring hans opstilling, må konklusionen med hensyn til venstrepartierne og Mitterrand blive: *at* venstrepartierne (PC, SFIO, radikale) i realiteten ingen præsidentkandidat havde, men at en venstrekandidat nok fik disse partiers støtte; *at* Mitterrand personligt gjorde en god figur, men ikke for hele venstrefløjens vælgerkorps stod som nogen virkelig venstrekandidat; *at* kommunisternes og socialisternes samarbejde ikke blev den socialistiske forsoning, nogle havde håbet på.

En ikke ringe del af venstrevælgerne faldt fra ved dette præsidentvalg som ved tidligere afstemninger under den 5. republik. De har enten ikke stemt eller givet deres stemme til de Gaulle (udenrigspolitikken) eller i nogle tilfælde til de øvrige kandidater. Et kort over den geografiske fordeling af Mitterrands stemmer viser, hvor frafaldet er sket.

Den politiske venstrefløj har i mere end hundrede år haft tre sikre områder eller bastioner, nemlig i store træk det sydlige, det centrale og det nordlige Frankrig. Den nordlige bastion, mine- og industridistrikter, er den senest tilkomne, og der er venstreorienteringen tilsyneladende mere interesse- og klassebetonet end i de to andre, som næsten per historisk tradition er »revolutionære«. Men på kortet over Mitterrands stemmer mangler den nordlige bastion. Her – så lidt som i det parisiske forstadsbælte – har han ikke kunnet holde venstrefløjens stilling, og hans stemmer kommer således overvejende fra de landbrugsdominerede dele af Midt- og Sydfrankrig. De 24 departementer, hvor Mitterrand i anden omgang fik flere stemmer end de Gaulle, ligger alle – med undtagelse af Nièvre, hvor Mitterrand selv er valgt som deputeret – syd for Loire. »Mitterrands Frankrig« svarer i øvrigt stort set til den frie zone i krigens første år og falder sammen med områder, der langt tilbage i Frankrigs historie har haft en fælles politisk holdning til skiftende perioders problemer – og altid en »venstreholdning«. Adskillige skarpsindige kommentarer er blevet fremsat i den anledning i dette de historiske parallellers land – der trækkes linier tilbage til kætterne i middelalderen og visigoterne i folkevandringstiden!

For at blive i den nutidige problematik: Mitterrand samlede som »venstrefløjens enhedskandidat« ikke alle venstrestemmerne, den nordlige bastion faldt fra.

Det er altså ikke Mitterrand, der har gjort indhug i de Gaulles stemmer – tværtimod – men Lecanuet, der som præsidentkandidat repræsenterede det ikke-gaullistiske centrum og det klassiske højre. Lecanuet blev opstillet endnu senere end Mitterrand, kun to måneder før valget, og det i en ikke mindre prekær situation end den, der gjaldt for venstrefløjen. Først efter at en til tider næsten brutal pression mod den konservative Antoine Pinay for at få ham til at melde sig som kandidat mod de Gaulle var mislykkedes, udpegede folkerepublikanerne, med billigelse fra uafhængige og moderate, Lecanuet.

Til trods for sin sene start lykkedes det Lecanuet, efter en veltilrettelagt og dygtigt gennemført kampagne, at samle henved 4 millioner stemmer eller 15,5 procent i første valgomgang. De bedste resultater opnåede han i de »indre« departementer af det vestlige Frankrig og den katolske og traditionelt højreorienterede del af Midtfrankrig (sydlige og østlige del af Centralmassivet).

Lecanuet fik noget af en flyvende start. Det lykkedes ham at tegne billedet af en »ny mand«, og han spillede kraftigt på aldersforskellen mellem sig selv og de Gaulle. Han var desuden den af kandidaterne, der havde størst fordel af at vise sig i fjernsynet. Må det være tilladt her at indskyde, at man i diskussionen om betydningen af et massekommunikationsmiddel som fjernsynet under en valgkamp ofte overser, at det ikke nødvendigvis er en fordel for en kandidat, at vælgerne ser hans ansigt på skærmen.

Ligesom for Mitterrand er det nu for Jean Lecanuet spørgsmålet, om resultatet ved præsidentvalget berettiger et fortsat politisk arbejde ad de linier, der blev lagt for hans kandidatur. De synes begge at mene det og er gået i gang med at organisere kræfterne i nye formationer, der skal fortsætte bestræbelserne – foreløbig med direkte sigte mod valget til nationalforsamlingen i foråret 1967. Mitterrand var allerede inden valgets afslutning blevet formand for den »lille føderation«, Fédération de la gauche démocrate et socialiste, der i modsætning til den af Defferre planlagte føderation ikke omfatter centrumspolitikere, og som domineres af SFIO; de øvrige deltagere er de radikale, Mitterrands UDSR, visse politiske klubber og en række enkeltpersoner. Lecanuet organiserer med udgangspunkt i sit valgresultat folkerepublikanere og moderate i Demokratisk Centrum (Centre démocratique). Begge nydannelserne skal naturligvis ses som led i de regrupperingsbestræbelser i fransk politik, der for alvor tog fart efter 1962, hvor de politiske partier måtte erkende, at de eksisterende partistrukturer ikke svarede til de politiske strømninger i en vælgerbefolkning, der økonomisk, demografisk etc. undergik stærke forandringer.

Lecanuet vil skabe et helt nyt liberalt og demokratisk parti, hvis eksistens naturligvis afhænger af, om der virkelig findes et bærekraftigt cen-

trum i fransk politik. Hans håb er, at gaullismen engang skal opløses i forskellige grupper, hvoraf en stor part så vil finde tilbage i et »naturligt« centrum, hvor Lecanuet med en moderne politisk bevægelse bag sig vil stå parat til at modtage dem og sammen med dem danne det regeringsdygtige flertal i det eftergaullistiske Frankrig. Lecanuet har selv fremstillet sig som fremtidens mand, og det er muligt, at han er det. Man kan i den nuværende situation kun sige, at det kræver en stor portion optimisme og tålmodighed at vente og afvente en politisk udvikling, som den Lecanuet bygger på. Situationen efter præsidentvalget er den, at tre politiske tendenser gør krav på at have fået beviser for deres udviklingskraft. Venstrefløjen, centrum og gaullismen – idet den sidstnævnte selvsagt har tolket de Gaulles genvalg som en sejr for UNR og for gaullismen i almindelighed. Gaullisterne er dog ikke gennem præsidentvalget sluppet af med deres grundproblem: at fremtræde som en original politisk formation, der ikke ligner de eksisterende politiske partier, og samtidig forberede sig på tiden efter de Gaulle, hvor UNRs eksistens vil afhænge af egenskaber, der normalt og til alle tider er karakteristiske for et politisk parti.

Venstrefløjen er stadig et hus i splid med sig selv. Centrum synes ikke ved dette valg at have fået mere form og fasthed end før; Lecanuets råd til sine vælgere om at stemme på Mitterrand i anden omgang blev kun fulgt af halvdelen. Gaullismen blev måske nok svækket ved præsidentvalget, men langt fra så meget som den kunne være blevet, hvis der ikke blot havde været en vis styrke i men også *bag* kandidaterne Mitterrand og Lecanuet.

Der forestår de politiske partier i den antigaullistiske lejr et meget langt og sejgt reformarbejde. Man kan mene, at defferristernes arbejdsplan havde haft en rimelig mulighed for at bringe de vigtigste reformer til afslutning inden næste valg til nationalforsamlingen. Det er mere tvivlsomt, hvad der kan nås i de kommende tolv måneder på grundlag af partiernes præstation ved præsidentvalget.